

**Vabariigi Valitsuse määruse  
„Malluste looduskaitseala moodustamine ja kaitse-eeskiri“ eelnõu**

**SELETUSKIRI**

## **1. Sissejuhatus**

Eelnõukohase määrusega muudetakse olemasoleva uuendamata kaitsekorraga ala, puistu Malluste männikud (KLO1000528) kaitsekorda, kaitse-eesmärke ja korrigeeritakse kaitseala välispiiri ning moodustatakse Malluste looduskaitseala (edaspidi *kaitseala*), alale kehtestatakse kaitse-eeskiri. Kaitstava ala kaitsekorda ja kaitstava loodusobjekti tüüpi muudetakse tulenevalt vajadusest tagada parem siseriiklik kaitse Malluste männikutele ja neist sõltuvale kaitsealusele mardikaliigile männisinelasele (*Boros schneideri*), kes seatakse looduskaitseala kaitse-eesmärgiks.

Malluste looduskaitseala asub Valga maakonnas Valga vallas Koiva külas.

Kaitseala territoorium on looduskaitse all alates 16. aprillist 1974. a, kui Valga Rajooni Tööraha Saadikute Nõukogu Täitevkomitee otsusega nr 104 „Looduslike üksikobjektide täiendavast kaitse alla võtmisest“ loetelu punktiga 6 võeti kaitse alla Koikküla-Piirikõrtsi tee ääres olevad II gr. männipuistud Taheva m/k kv. 44, 45, 46 ja 48.

Vastavalt LKS § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni kehtestatakse looduskaitseseaduse alusel uued kaitse-eeskirjad. Seega ei võeta määrusega kaitse alla uut ala, vaid kinnitatakse kaitse all olevale alale kehtivate õigusaktide kohane kaitsekord.

Eelnõukohase määrusega muudetakse kooskõlas LKS § 13 lõikega 1 olemasoleva uuendamata kaitsekorraga ala kaitsekorda, kaitstava loodusobjekti tüüp muudetakse looduskaitsealaks ning korrigeeritakse selle välispiiri. Kaitstava ala kaitsekorda ning kaitstava loodusobjekti tüüpi muudetakse tulenevalt vajadusest tagada väärtusliku metsakoosluse ja kaitsealuse liigi elupaikade kaitse, millega toetatakse ühtlasi elustiku mitmekesisust.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna spetsialist Marica-Maris Paju (tel 5336 5805, e-post maris.paju@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna juhtivspetsialist Sander Laherand (tel 56927990, e-post sander.laherand@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti õigusosakonna vanemjurist Reelika Metshein (tel 5697 7994, e-post reelika.metshein@keskkonnaamet.ee). Keskkonnaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumitevahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on Marika Erikson, (tel 626 2880, e-post marika.erikson@envir.ee), keeleliselt on toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

## 2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

### 2.1. Kaitse alla võtmise eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Kaitseala kaitse-eesmärk on kaitsta Malluste männikuid ja elustiku mitmekesisust ning kaitsealust mardikaliiki männisinelane ja tema elupaika.

Vastavalt LKS §-le 7 on kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelisest lepingust tulenev kohustus ning linnu- ja loodusdirektiivi rakendamine. Malluste looduskaitseala kaitse alla võtmise peamised eeldused on alale eesmärgiks seatud loodusväärtuste tüüpilisus ja esteetilisus ning haruldus ja ohustatus.

#### Tüüpilisus ja esteetilisus

Männipuistuid leidub Eestis enamikus metsakasvukohatüüpides. Kagu-Eestis kasvavad ühed Eesti kõige ilusamad kõrge boniteediga männikud, kusjuures endise Taheva metskonna metsadest 90% on männimetsad<sup>1</sup>. Kaitseala peamine väärtus ongi alal kasvavad vanad, kohati kuni 160 aastased valgusküllased kuivad pohla-, mustika- ja jänesekapsamännikud ning reljeefi iseärasusest tingitud siirdesoomännikud, mis katavad kogu ala.

Valgusküllased vahelduva reljeefiga alal asuvad erivanuselised männikud pakuvad esteetiliselt naudingut aastaringsest ja on võrreldes „läbipaistmatute“ tiheda alusmetsaga aladest paremini läbitavad ja vaatelisemad. Erinevate uuringute tulemusel<sup>2,3</sup> eelistavad inimesed enim just avaraid ja valgusküllaseid metsi.

Valga maakonnaplaneeringu teemaplaneeringu „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused“<sup>4</sup> käigus koostatud töös „Valga maakonna väärtuslikud maastikud“ on Malluste männikud osa maakondliku tähtsusega (klass I) väärtuslikust maastikust (Koiva ja Mustjõe ümbrus).

#### Haruldus ja ohustatus

Eesti looduse infosüsteemi (edaspidi ka *EELIS*) andmetel on kaitsealal registreeritud männisinelase elupaik<sup>5</sup>. Männisinelane on looduskaitseaduse järgi II kaitsekategooria kaitsealune liik. Ühtlasi on liikide ohustatuse hindamise järgi (2019) männisinelane Eestis ohustatud. Männisinelane on muutunud elupaikade hävimise tõttu ohustatuks ka Euroopas, seetõttu on liik määratud loodusdirektiivi II lisasse. Ilmar Süda andmetel<sup>6</sup> on Eestis selle liigi esindajad levinud kahes erinevas elupaigas: vanades männikutes, kus ta elab sureva männi lahtilöönud koore all ning jämedatel surnud kaskedel ja tammedel. Kuna 2019. ja 2021. aasta andmetel<sup>7</sup> on männisinelase eri arengujärgus isendeid leitud ka Malluste männikutest, siis on oluline tagada seal liigi jaoks sobiva elupaiga säilimine.

Keskealises ja raieküpsusele lähenevas majandusmetsas, kus regulaarselt sanitaarraiet tehakse,

<sup>1</sup> Eesti metsad. 1974. Koostajad U. Valk ja J. Eilart

<sup>2</sup> Eelistused maastiku avatuse suhtes ja selle mõju rekreatsioonile. M. Mutso, 2014 (<https://agris.fao.org/agris-search/search.do?recordID=EE2021000703>)

<sup>3</sup> Eesti looduslike metsavaadete eelistatuse analüüs. K. Hansson 2014.

<sup>4</sup> [https://maakonnaplaneering.ee/wp-content/uploads/2021/10/3\\_Valgamaa\\_vaartuslikud\\_maastikud\\_koos\\_fotodega.pdf](https://maakonnaplaneering.ee/wp-content/uploads/2021/10/3_Valgamaa_vaartuslikud_maastikud_koos_fotodega.pdf)

<sup>5</sup> KLO9200024

<sup>6</sup> Eesti Loodus 2007/2

<sup>7</sup> OÜ Putukamaailm (U. Roosileht, M: Moor)

ei ole surevaid puid ja seal ei saa männisinlane elada. Vanad männid on selle mardikaliigi peamiseks haudepuuks ning ta on vanade männikute ja häiringutega seotud liik. Kaitsma peab vanemat metsa, kus leiduks üksikuid jämedamaid surevaid mände nii kümne aasta kui ka aastakümnete pärast. Malluste männikute keskealiste ja vanemate puistute ja harvikute kaitsmine on seega oluline liigilise ja vanuselise mitmekesisuse järjepidevuse jaoks. Sealses ümbruskonnas on väga suurel alal 2016. aasta tormikahjustuste tõttu kogu mets korraga maha võetud, mis lähematel aastakümnetel tähendab ühevanuselist tihedat noorendikku ja noort metsa.

Lisaks on alal III kaitsekategooria kaitsealuse taimeliigi tumepunane neuvaip (*Epipactis atrorubens*) kasvukoht<sup>8</sup>. Tumepunane neuvaip on arvukamalt levinud Lääne-Eestis, eelistades kuivi kasvukohti. Tumepunane neuvaip on Lõuna-Eestis ebatüüpiline ja seega haruldane taim. EELISE andmetel on Võrumaal ja Põlvamaal üks, Tartumaal kuus ja Valgamaal kolm kasvukohta. Liikide ohustatuse hindamise (2019) alusel on liik soodsas seisundis. Malluste männikus on kasvuareaalilt loendatud 346 võsu. Tumepunast neuvaipa ei ole kaitse-eesmärgina nimetatud, sest metsakoosluse kaitse tagab ka eelnimetatud liigi kaitse. Väljaspool kaitseala tuleb arvestada LKS § 55-ga.

Metsa looduslikkust on pisut vähendanud 2016. aasta tormikahjustused, kuid samas on see taganud ala valgusküllasuse. Kaitsealal on lisaks määratud neli vääriselupaika kogupindalaga 4,56 ha, sh VEP206860 (1,17 ha), VEP206861 (0,97 ha), VEPL00264 (1,5 ha) ja VEP206862 (0,92 ha), 2016. aasta tormidest ja seejärel raietest puutumatute vääriselupaikade olemasolu suurendab ala väärtust.

Kaitseala kõige läänepoolsemat osa mõjutab vähesel määral vana kuivenduskraavide võrk, ning maapinna languse tõttu kaitsealalt väljapoole ei ulatu selle mõju kaugele. Kraav on osa Paunametsa metsa kuivendussüsteemist (rajatud 1939), mis on oma olemuselt väikesüsteem maaparandusseaduse tähenduses, ja mille pindala on 5,7 ha. Kaitsealale jääb sellest umbes 2,5 ha.

## **2.2. Loodusobjekti kaitse alla võtmise otstarbekus**

Malluste looduskaitseala moodustatakse olemasoleva uuendamata kaitsekorraga ala põhjal. Kuigi kaitseala on tormimurru koristamise ja vana kuivenduskraavi tõttu osaliselt inimtegevusest mõjutatud, on seal valgusküllased metsakooslused ja kaitset vajavad liigid ning seetõttu on otstarbekas riikliku kaitsega jätkata. Seega ei ole tegemist uue kaitsealaga, vaid uuendamata kaitsekorraga alale optimaalse kaitsekorra ja looduses jälgitava piiri kehtestamisega.

Eestis on registreeritud ainult 34 männisinelase leiukohta, millest üksnes kuuel kaitstaval loodusobjektil on liik kaitse eesmärgiks. Järelikult ei ole liigi kaitse tõhusalt tagatud olemasolevate kaitstavate loodusobjektidega. EELISE järgi on elupaigaks kaardistatud 73 ha suurune ala. Isendeid on leitud erikümnenditel, mis viitab kindlale elupaigale.

Kaitse-eesmärgiks oleva liigi soodsat seisundit ei ole võimalik tagada piiranguvööndiga, sest piiranguvööndis on lubatud majandustegevus (sh hooldusraied ja lageraie). Elupaikade olemasolu saab tagada sihtkaitsevööndis, kus on lubatud raie vaid kaitse-eesmärkide tarvis.

---

<sup>8</sup> KLO9337900

Eelnevast lähtuvalt on ala väärtuste ja terviklikkuse säilimise tagamiseks vajalik jätkata Malluste männikute kaitsega.

### 2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kaitseala tüübiks on valitud looduskaitseala, kuna kaitseala kaitse peamine eesmärk on vanade valgusküllaste männikute ja neist sõltuva II kaitsekategooria putukaliigi männisinelase kaitse.

LKS § 27 kohaselt moodustatakse looduse säilitamiseks, kaitsmiseks, taastamiseks, uurimiseks ja tutvustamiseks looduskaitsealad. Kuna alal asuvad mitmed erinevad loodusväärtused (liigid ja kooslused), siis ei ole püsielupaiga moodustamine otstarbekas, sest see moodustatakse konkreetse liigi elupaiga kaitseks, mitte erinevate väärtustega looduskompleksi kaitseks. Hoiuala kaitsekord peab vajalikuks igakordselt mõjusid hinnata kaitseväärtusele. Et tegu on kompaktse alaga, kus majandustegevuse lubamist ei ole otstarbekas kaaluda, ei ole hoiuala moodustamine asjakohane. Maastikukaitsealad on loodud maastiku säilitamiseks, kaitsmiseks, uurimiseks ja tutvustamiseks, kuid konkreetsel juhul on oluline ka ohustatud liigi kaitse.

### 2.4. Kaitstava loodusobjekti välis- ja vööndi piir

Kaitseala on moodustatud kahe lahustükina kahel pool Koikküla–Koiva–Laanemetsa teed. Kaitseala välispiiri, mis on ühtlasi sihtkaitsevööndi piir, piiritlemisel on lähtutud põhimõttest, et kaitsealasse on hõlmatud kaitset vajavad loodusväärtused ning ala piirid on looduses võimalikult selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Seetõttu on piiritlemisel võimalusel kasutatud selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (teed, metsasihid) ning erandina ka mõttelisi sirgeid, mille algus ja/või lõpp-punkt on antud koordinaatidega. Kaitseala piir on kantud kaardile, kasutades alusena Eesti põhikaarti (möötkava 1 : 10 000) ja maakatastri andmeid.

Võrreldes senise kaitsealuse loodusobjekti pindalaga (82,8 ha, sh 11,4 ha eramaad), väheneb kaitseala pindala 75,6 hektarini, st vaid 7,2 ha võrra. Kõige olulisem muudatus puudutab kolme eramaa katastriüksust – 77901:001:0970 (Paunametsa), 77901:001:0751 (Laane) ja 77901:001:0061 (Piirikõrtsi). Laane ja Piirikõrtsi katastriüksus arvatakse kaitsealast välja ja Paunametsa katastriüksusel kaitseala ulatus väheneb oluliselt. Kaitsealalt arvatakse välja Koikküla–Koiva–Laanemetsa tee. Riigimetsas arvatakse kaitse alt välja 0,53 ha lagedat ala. Pärast piiri korrigeerimist on kaitsealal 4 ha eramaad ja 71,35 ha riigimaad (kõik metsamaa). Muudatused kajastuvad täpsemalt tabelis 1.

Tabel 1. Muudatused kaitsealal asuvatel katastriüksustel. RO – riigiomand, EO – eraomand, pv – piiranguvöönd, skv - sihtkaitsevöönd

Katastriüksus (tunnus, lähiaadress)	Seni kaitsealal (pv; ha)	Jääb kaitse- alale (skv; ha)	Omandi tüüp	Märkused
77901:001:0135 (Taheva metskond 2)	18,0	18,3	RO	Muutus on seotud tehnilise korrigeerimisega, st suurenemine tuleb piiri täpsustamisest kaardil. Välispiir täpsustatakse mööda sihi serva (siht jääb kaitsealast välja).

77901:001:0114 (Taheva metskond 3)	52,5	53,2	RO	Idaosas arvatakse kvartali TH045 eraldiselt 12 ja 13 kaitsealast välja kokku ca 0,53 ha lagedaks raiutud ala ja korregeeritakse kaitseala piir metsatee serva mööda nii, et tee ei jää kaitsealale. Kaitsealalt arvatakse välja 0,53 ha, kuid pindala suurenemine tuleb välispiiri täpsustamisest mööda sihi serva (siht jääb kaitsealast välja).
77901:001:0942 (23101 Koikküla– Koiva– Laanemetsa tee)	0,8	0	RO	Tee arvatakse kaitsealalt välja ja kaitseala piiritletakse tee katastriüksuse piiriga. Tee ei ole vajalik kaitse-eesmärgiks olevate väärtuste hea seisundi tagamiseks.
77901:001:0970 (Paunametsa)	4,1	0,8	EO	Kaitsealalt arvatakse välja 3,3 ha nooremat ja puistu koosseisult (tihedalt kuuske ja lehtpuid) männisinelasele mittesobivat metsa. Samuti killustunud väikese metsatuka. Kaitsealasse on piiritletud katastriüksuse osa, kus on potentsiaalselt sobivaid haudepuid. Piir on katastriüksusel mõtteliste sirgetena, mis järgib osaliselt metsa väljaveoteed ja mille alguspunkt on tee katastriüksuse (23101 Koikküla-Koiva-Laanemetsa tee) piiril endise metsa väljaveotee nurgapunktis.
77901:001:0751 (Laane)	2,4	0	EO	Alal (1,87 ha) kasvab noor, metsaregistri andmetel 15-aastane segamets, mis ei ole sobiv männisinelase elupaigaks. Ala kagunurgas kasvab 0,6 ha-l ca 120 aastaseid üksikuid mände, kuid ala väiksuse ja eraldatuse tõttu ei ole otstarbekas selle haaramine kaitseala koosseisu. Ühtlasi ei ole ala kaardistatud männisinelase elupaigana. Uus piir kulgeb mööda katastriüksuse piiri.
77901:001:0061 (Piirikõrtsi)	1,6	0	EO	Alal asub kaks eraldist, kus 1,1 ha ulatuses kasvab keskealine mets ja 0,5 ha ulatuses on noorendik, mis ei ole lähitulevikus sobivad männisinelase elupaigana. Männisinelase kaitsel on kõige olulisem kompaktsete valmivate ja küpsete puistute kaitse.
85501:001:0289 (Piirikõrtsi)	3,3	3,3	EO	Piirimuudatus on seotud tehniliste täpsustustega. Alal kasvab 70–130-aastane männisinelasele sobiv männik.
Kokku	82,7, sh 11,4 ha eramaid	75,6 ha, sh 4,1 ha eramaid		

Kaitseala välispiir kulgeb mööda kvartalitevahelisi metsasihte (sihid jäävad kaitsealast välja), katastriüksuste piire, Koikküla–Koiva–Laanemetsa tee katastriüksuse piiri (jääb kaitsealalt välja), pinnaseteid (teed jäävad kaitsealast välja) ja mõttelisi sirgeid. Lühikeses lõigus kulgeb piir idaosas ka mööda kvartal TH045 eraldistel 10 ja 12 olevat pinnaseteid, kusjuures tee ei jää kaitsealale. Mõttelised sirged asuvad Paunametsa katastriüksusel punktide 57,67038043 ja 26,24713815 ning 57,67094860 ja 26,24564610 vahel. Samuti viimase punkti ning 57,67124096 ja 26,24548875 vahel. Ühtlasi viimati mainitud punkti ja koordinaatide 57,67147234 ja 26,24556256 vahel. Sealt edasi kulgeb mõtteline sirge punkti 57,67249603 ja 26,24412028 sihi peale.

## **2.5. Kaitsekord**

### **2.5.1. Kaitsekorra kavandamine**

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud alal asuvate loodusväärtuste ning Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise spetsialisti Marica-Maris Paju välitöödel saadud infoga. Samuti on suheldud eelpool nimetaud väliste ekspertidega liikide kaitse vajaduse osas.

Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagab kaitsealal asuvate loodusväärtuste, st liikide ja koosluste soodsa seisundi ja säilimise ning on proportsionaalne saavutatavale efektile. Leebem kaitsereežiim seaks ohtu kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamise ja kaitseväärtuste säilimise.

Kaitseala kaitse-eeskiri seab kitsendused omandiõigusele. Keskkonda mõjutava tegevuse õigusliku regulatsiooni aluseks on põhiseaduse (edaspidi PS) §-st 5 tulenev loodusvarade ja loodusressursside kui rahvusliku rikkuse säästva kasutamise põhimõte. Elu- ja looduskeskkonna säästmise ja sellele tekitatud kahju hüvitamise kohustus tuleneb PS §-st 53. Tulenevalt PS §-dest 5, 32 ja 53 ning keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja looduskaitseseaduse alusel võib omandiõigust piirata. Omandiõiguse põhiolemuse säilimiseks peavad seadusest tulenevad piirangud olema proportsionaalsed ehk piirangu eesmärgi saavutamiseks sobivad, vajalikud ja mõõdukad. Kaitse-eeskirjaga piirangute seadmise eesmärk on alal leiduvate loodusväärtuste säilimine. Alale kaitse tagamisega ja tegevustele piirangute seadmisega ala loodusväärtused säilivad, loodusväärtusi kahjustavate tegevuste elluviimisel need hävivad.

Vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele on kaitseala tervikuna määratud sihtkaitsevööndiks. Sihtkaitsevöönd on kaitseala maa- või veeala seal väljakujunenud või kujundatavate looduslike koosluste säilitamiseks.

Kaitseala seniste piiride muutmiseks ja kaitsekorra uuendamiseks tunnistatakse määrusega kehtetuks Valga rajooni TSN Täitevkomitee 16. aprilli 1974. a otsuse nr 104 punkt 6, millega võeti kaitse alla Koikküla–Piirikõrtsi tee ääres olevad II gr männipuistud Taheva metskonnas.

Eeskirjas ei käsitleta lautri või paadisilla rajamist, sest alal puuduvad sobilikud veekogud. Kaitse-eeskirjaga ei reguleerita kaitsealal kalapüüki ega sõitmist veekogudel, kuna alal veekogud puuduvad. Samuti ei kasva kaitsealal pilliroogu ega adru ning seetõttu ei ole vajadust reguleerida kaitse-eeskirjaga nende varumist. Eeskirjas ei käsitleta veerežiimi taastamist, sest kaitseala lääneosas asuva kuivenduskraavi osa on lühike ja ei mõjuta kaitse-eesmärke olulisel määral. Männisinelane ega kaitstavad männikud ei sõltu otseselt looduslikust veerežiimist.

## **2.5.2. Sihtkaitsevööndi kaitsekord**

### **2.5.2.1. Lubatud tegevused**

Kaitse-eeskirja kohaselt on inimestel lubatud kaitsealal viibida, pidada jahti ning korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi. Inimeste liikumist ja loodusandide kasutamist ei ole piiratud, kuna tegu ei ole suure külastuskoormusega ega -väärtusega alaga ja juhuslik külastus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist. Lisaks puuduvad andmed, et need tegevused oleksid kaitstavaid väärtusi negatiivselt mõjutanud. Jahipidamisega ei kaasne loodusväärtuste soodsat seisundit kahjustavaid tegevusi, seetõttu ei ole otstarbekas tegevust keelata.

Kaitsealal on lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse. Rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine on lubatud üksnes kaitseala valitseja nõusolekul. Käesoleval ajal puuduvad kaitsealal rahvaürituse korraldamiseks ettevalmistatud kohad. Inimeste kaitsealal viibimisele on seatud piiranguid vaid lähtuvalt suuremate inimgruppide ja ürituste võimalikust kahjulikust mõjust kohati suure kõrgustevahega ala liivasele õhukese sambla/samblikukatttega tallamisõrnale pinnasele. Piirang võimaldab vältida rahvakogunemisi, samas annab see kaitseala valitsejale võimaluse kaalutlusotsuse alusel anda nõusolek korraldada näiteks loodushariduslikku rahvaüritust ettevalmistamata kohas ja suuremale osalejaskonnale. Seega on kavandatud piisav paindlikkus ürituste võimaldamiseks eeldusel, et need ei ohusta loodusväärtusi.

Telkimine ja lõkke tegemine on kaitsealal lubatud kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ettevalmistatud ja tähistatud. Muul juhul on telkimine ja lõkke tegemine lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Telkimine ja lõkke tegemise piirang on tingitud kaitseala metsaelupaikade ja kasvukohtade kaitse vajadusest. Tule tegemine on seotud riskiga kahjustada olulisel määral kaitseväärtusi, sest enamjaolt on tegu liivasel alal kasvavate kuivade männikutega. Koristamata lõkkeasemed risustavad maastikku. Praegu kaitsealal telkimiseks ja lõkke tegemiseks ettevalmistatud kohti ei ole. Regulatsioon võimaldab vajaduse korral telkimiseks ja lõkke tegemiseks koha ette valmistada. Kaitseala valitseja saab kaalutlusõigusega hinnata planeeritava lõkkekoha mõju kaitseväärtustele ning anda soovitusi vajalike meetmete rakendamiseks.

Kaitseala läbib riigimaantee (ei jää kaitsealale) ja mõned väiksemad metsateed. Seetõttu on sõidukiga sõitmine lubatud teedel, jalgrattaga sõitmine ka radadel. Ehitusseadustiku § 92 lõike 1 kohaselt on tee inimeste, sõidukite või loomade liikumiseks või liiklemiseks ettenähtud rajatis. Kaitseala teedel sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmisele kohalduvad liikluseaduses sätestatud nõuded ja piirangud. Sealhulgas tuleb arvestada, et maastikusõidukit tohib teel liikumiseks kasutada liikluseaduse §-s 154 nimetatud juhul, st jõgede, teede ja muude takistuste ületamiskohtades ning lumega kaetud teel, mis ei ole mootorsõidukitele ajutiselt läbitav, ning teel, kus seda lubab sellekohane liikluskorraldusvahend. Sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine väljaspool teid on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel, samuti politsei- ja tollitöötajatel ametiülesannete täitmisel, haige toimetamisel haiglasse ning muudel juhtudel, mis on seotud ametiülesannete täitmisega (nagu olemasolevate rajatiste hooldustööd). Muudel tingimustel pole väljaspool teid sõitmine lubatud, sest see võib kahjustada taimkatet ja seeläbi kaitsealuste liikide kasvukohti.

Kaitsealal on lubatud piiritähise paigaldamine. Valgusküllaseid männikuid, männisinelast ja elustiku mitmekesisust ei kahjusta piiritähiste paigaldamine, järelikult ei vaja see tegevus eraldi

loa küsimist ja väljastamist.

Keskkonnaseadustiku üldosa seadus<sup>9</sup> (edaspidi *KeÜS*) sätestab, et teise isiku omandis oleval maatükil võib viibida üksnes omaniku loal. Luba viibida võõral maatükil, välja arvatud õuemaal, eeldatakse olevat, kui omanik ei ole maatükki piiranud või tähistanud viisil, millest ilmneb tahe piirata võõraste viibimist maatükil. Piirimärkide paigaldamine võimaldab alal liikujal selgseti aru saada kas ta viibib avalikus kasutuses oleval maal või on maaomanikul tahe piirata oma maatükil viibimist. Omanikule soodsam variant on tähistada maatükk omaniku tahet väljendavate siltidega. Riik või kohaliku omavalitsuse üksus võib piirata enda omandis oleval maatükil viibimist, kui see on vajalik avalikes huvides või kolmandate isikute, sealhulgas maakasutajate huvide kaitseks. Riigimetsa Majandamise Keskuse poolt paigaldatud riigimetsa tähistavad sildid teavitavad riigimetsast, kuid ei piira sellega metsas viibimist, kui ei ole paigaldatud keeluga lisatahvlit.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud maaparandussüsteemi hoiutööd. Piirangu eesmärk on anda kaalutlusotsuse tegemise võimalus Põllumajandusametis arvel olevate maaparandussüsteemide hoiutöödele, kuna alati ei ole tegevus kaitse-eesmärgile kahjulik. Maaparandussüsteem on maaparandusseaduse tähenduses maatulundusmaa kuivendamiseks ja niisutamiseks ning keskkonnakaitseks vajalike ehitiste kogum, mis on kantud maaparandusseaduse § 40 lõikes 1 nimetatud registrisse. Käesoleval juhul on tegu Paunametsa väikesüsteemiga, mis asub ühel eramaaüksusel vahetult kaitseala läänepiiril. Maaparandussüsteemi hoiutööd, milleks on vajalik kaitseala valitseja nõusolek, on näiteks puittaimestiku raiumine, veejuhtme sügavuse ja põhjalaiuse taastamine sette eemaldamisega, truubi ja regulaatori settest puhastamine, truubiotsakute korrastamine ja voolutakistuse eemaldamine. Kui eemaldatakse voolutakistusena üksikuid esemeid, nagu langenud puud, suuremad kivid ja prügi, ei ole vaja kaitseala valitseja nõusolekut. Samuti ei ole nõusolekut vaja rohttaimede ja peenvõsa niitmiseks. Kaalutlusotsus on vajalik, kuna maaparandussüsteemide hoiutööde mõju sõltub konkreetse tegevuse mahust ja asukohast, mida pole võimalik ette näha. Teatud juhul võib tööde tegemine olla möödapääsmatu (kui töö tegemata jätmisega kaasneks oluline mõju inimeste elule ja varale või on see vajalik kaitse-eesmärgi täitmiseks) või kahjulik (kui selle tõttu häviksiks eesmärgiks oleva elupaigad või kaitsealuste liikide kasvukohad), mistõttu tuleb seda igal üksikul juhul eraldi kaaluda.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud metsakoosluse kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile. Männisinelane vajab eluks peamiselt vanu mände. Kuused ei ole teadaolevalt olulised haudepuud, ühtlasi muudavad need metsad varjulisemaks, mistõttu võib osutuda vajalikuks mõnede kuuskede või lehtpuude väljaraie. Sellised tegevused võivad olla olulised ka Paunametsa (77901:001:0970) katastriüksusel, kuhu kaitsekorralduskavaga on võimalik kavandada kujundusraieid.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud olemasolevate rajatiste hooldustööd, sh liinide ja teede hooldustööd, et oleks võimalik hooldada kaitseala läbivat Koikküla–Koiva–Laanemetsa teed (riigimaantee nr 23101) ja elektriõhuliini Jõe (alla 1 kV). Teede hooldustegevused, mis olemasolevat olukorda väljaspool teed ei muuda ning mille mõjuala ei ulatu teekatte servast ja regulaarselt hooldatavast teepeenrast või tee muldkeha nõlvadest väljapoole, ei avalda kaitseala kaitse-eesmärkidele mõju ega muuda kaitseala väärtuste seisundit. Seega ei ole nendeks tegevusteks kooskõlastus vajalik. Sellisteks tegevusteks on näiteks prahi koristamine, niitmine tee servast ja teekraavi nõlvadelt (Soome positiivsele praktikale tuginevalt tuleks teepervesid

---

<sup>9</sup> KeÜS § 32



kaitsealal niita võimalikult harva, et soodustada liigilist mitmekesisust), lume- või libedustõrje tegemine, teekatte parandamine, kruusatee hõõveldamine, olemasolevate tähispostide või teepiirete vahetamine ning tähispostide paigaldamine tee muldkehasse. Siinjuures tuleb tähele panna, et eelnimetatud riigimaantee lõigus, kus kaitseala asub mõlemal pool maanteed, kasvab kahel pool teepeenral haruldane III kaitsekategooria taimeliik tumepunane neiuvaip, mille kasvutingimusi ei tohi teehoolduse käigus oluliselt halvendada. Kaitseala valitseja kooskõlastus ei ole vajalik ka otsese ohu kõrvaldamiseks, näiteks teele kukkunud puu eemaldamiseks. Umbrohu tõrjumine kemikaalidega ei ole kaitsealal lubatud.

Kaitseala valitseja nõusolek on vajalik, kui planeeritakse tegevusi teekatte servast ja regulaarselt hooldatavast teepeenrast või muldkeha nõlvadest väljaspool (kaitsealal) ning veerežiimi oluliselt muutvaid töid või pinnasetöid, mis võivad mõjutada kaitseala väärtusi ja mis muudavad olemasolevat olukorda väljaspool teed. Sellised tegevused on näiteks pinnasetööd tee kaitsevööndis, sette eemaldamine teekraavidest, puude ja põõsaste eemaldamine tee kaitsevööndist, tee servas kasvavate suurte dekoratiivsete puude või alleepuude võrade kärpimine, uute viitade, valgustuspostide või teepiirete paigaldamine.

Kui on teada, milliseid eespool loetletud kaitseala valitseja nõusolekut vajavaid töid regulaarselt tehakse, saab kaitseala valitseja hooldustöödeks nõusoleku anda ka pikemaks perioodiks. Kooskõlastus on nõutav, et kaitseala valitseja saaks vajaduse korral seada tingimusi, mis on vajalikud kaitseala kaitseväärtuste säilitamiseks.

#### **2.5.2.2. Keelatud tegevused**

Kaitsealal on keelatud majandustegevus ja loodusvarade kasutamine, st tegevused, mis ei lähtu sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärkidest, kuna selle käigus võivad hävineda metsakooslused ja kaitsealused liigid, mille säilitamine on sätestatud kaitse-eesmärgina. Vastavalt majandustegevuse seadustiku üldosa seadusele on majandustegevus iga iseseisvalt teostatav, tulu saamise eesmärgiga püsiv tegevus, mis ei ole seadusest tulenevalt keelatud. Tegevust, mille suhtes on kehtestatud teatamis- või loakohustus, loetakse samuti majandustegevuseks ka juhul, kui selle eesmärk ei ole tulu saamine. Seega kõik kaitse-eeskirja kaitsekorra peatükis reguleeritud tegevused, mis on määrusega lubatud ja mida tehakse tulu saamise eesmärgiga, ning tegevused, mis on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja millega kaasneb teatamis- või loakohustus, on kaitsealal lubatud majandustegevus. Kaitse-eeskirjaga lubatakse sihtkaitsevööndis majandustegevust, mis ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärki või seisundit. Loodusvarade keelatud kasutamise all mõeldakse loodusvara kasutamist kaitseala loodusväärtusi ohustavas koguses või moel.

Samuti on kaitsealal keelatud ehitiste püstitamine, v.a kaitseala valitseja nõusolekul rajatise püstitamine kaitseala tarbeks. Seda on võimaldatud eeskätt külastuse korraldamiseks ettenähtud rajatiste (näiteks infotahvel, tõkkepuud, tähised) ehitamise vajadusi silmas pidades. Kaitsealal puuduvad hooned ja neid ei ole kaitseala eesmärke silmas pidades võimalik ka ehitada, sest sellega kaasneks eesmärkide oluline kahjustamine (eeldab metsa raadamist).

#### **2.5.2.3. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga**

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud vastaval looduskaitseaduse § 14 lõikele 1. Planeeritud tegevuste sobivus kaitseala kaitse-eesmärkidega sõltub konkreetsetest tingimustest ja vajab igakordset kaalutlusotsust. Kaitseala valitseja nõusolekuta ei või muuta katastriüksuse kõlvikute piire ega kõlviku sihtotstarvet,

koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut, lubada ehitada ehitusteatise kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, anda projekteerimistingimusi või ehitusluba, rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda veeluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatist, ning jahiulukeid lisasöötä.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärasest ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võtte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutlusõiguse kaudu leida lahendusi, kus tegevus loodusväärtusi ei kahjusta, ühitades looduskaitse ja arendushuvid.

### **3. Menetluse kirjeldus**

Malluste looduskaitseala moodustamise menetlus algatati keskkonnaministri 20.10.2022 käskkirjaga nr 1-2/22/371.

Kaitseala kaitse-eeskirja avalik väljapanek toimus 03.–25. november 2022. Keskkonnaameti Võru kontoris (Karja 17A, Võru) ja kaitseala asukohajärgses Valga Vallavalitsuses (Puiestee 8, Valga). Teade kaitseala kaitse-eeskirja eelnõu avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta ilmus 02.11.2022 väljaandes Ametlikud Teadaanded (nr 1995617), 03.11.2022 üleriigilise levikuga ajalehes Õhtuleht ja 03.11.2022 maakondlikus ajalehes Lõunaleht. Kaitse-eeskirja eelnõuga sai tutvuda Keskkonnaameti veebilehel [www.keskkonnaamet.ee](http://www.keskkonnaamet.ee) ja Valga valla koduleheküljel (04.11.2022).

LKS §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti teade kaitse-eeskirja eelnõu avaliku väljapaneku kohta kahele eramaa omanikule, kaitsealal paikneva riigimaa esindajatele Riigimetsa Majandamise Keskusele, Transpordiametile ja Muinsuskaitseametile, Valga Vallavalitsusele, Eesti Erametsaliidule, Taheva Valla Külade Seltsile jt organisatsioonidele.

Keskkonnaamet tegi looduskaitseaduse § 9 lõike 4 punkt 3 alusel ettepaneku arutada asja ilma avaliku aruteluta, sest kaitseala on väike ja moodustub peamiselt riigimaa. Kirjas paluti esitada põhjendatud ettepanekuid või vastuväiteid kaitse-eeskirja eelnõu kohta.

Kirjalikult saadeti Keskkonnaametile seitse ettepanekut. Laekunud märkused ja ettepanekud ning nende arvesse võtmine või arvesse võtmata jätmine on esitatud tabelis 2. Keskkonnaamet on vastanud ettepanekute tegijatele kirjalikult.

Tabel 2. Laekunud ettepanekud ja menetleja seisukoht. KR – keskkonnaregister, KE – kaitse-eeskiri, KeA – Keskkonnaamet

Arvamuse esitaja nimi ja seos eelnõuga	Arvamuse kokkuvõte	Menetleja otsus
OÜ Velburg Maaomanik (I kiri)	Tehti ettepanek jätta Paunametsa katastriüksus tunnusega 77901:001:0970 moodustatavast kaitsealast välja, sest (1)puuduvad looduses selgelt eristatavad piirid, (2)Paunametsa katastriüksusel puuduvad männisinelase vaatlused, (3) katastriüksusel asub rekonstrueeritud toimiv kuivendussüsteem, (4)katastriüksusele ei jää valgusküllaseid männikuid, (4)Paunametsa katastriüksusel asuva väikese ala väljajätmine kaitseala koosseisust antud liigi elupaikadele erilist ohtu, ning (5) lähiümbruses on teisigi kaitse all olevaid valgusküllaseid vanu männikuid.	<b>Arvestatud osaliselt.</b> Ettepaneku tegijale selgitati, et (1) kaitseala piiride määramisel lähtutakse ennekõike olulistest kaitseväärtustest, KeA nõustus, et Paunametsa katastriüksusel ei ole head piiritlemise alust, kuid KeA peab vajalikuks männisinelasele sobivat biotoopi kaitsta kasutades kaardil mõttelist sirget. (2) Malluste männikutes on männisinelase isendite leiukohad fikseeritud viies kohas, sh lähimad on Paunametsa katastriüksusest linnulennul 300–450 m kaugusel. Seega on tegu liigi jaoks olulise elupaigaga, sõltumata sellest, et konkreetsetes kohas ei ole vaatlust registreeritud. Alal on sobivaid haudepuid (3) KeA hinnangul ei mõjuta nimetatud kraav kaitseala kaitse-eesmärke olulisel määral, männisinelane ei sõltu otseselt veerežiimist. (4) katastriüksusest on juba välja arvatud ca 2,7 ha nooremat metsa, millel KeA hinnangul puudub oluline väärtus männisinelase elupaigana või valgusküllaste männikutena. (5) Hetkel on männisinelane üle Euroopa ohustatud ja liigi populatsiooni trendid on halvenemas ning Eestis on registreeritud leiukohti vähe.

<p>OÜ Velburg Maaomanik (II kiri)</p>	<p>Omanik palus jätkuvalt jätta Paunametsa maaüksus planeeritava looduskaitseala koosseisust välja, sest (1) Paunametsa maaüksusel ei ole männisinelase elupaika ja männikuid on kaitse all piisavalt. (2) Planeeritava kaitseala piir ei ole loogiline ja looduses selgesti tuvastatav; looduses tuvastatav on sisseraiutud visiiriga katastriüksuse piir. (3) maaüksuse ostulepingus ei ole riigi esindaja poolt määratud mingisuguseid looduskaitsealisi kitsendusi. Maaomanik tegi ettepaneku kohtuda objektil.</p>	<p><b>Arvestatud osaliselt.</b> Eraldised 5 ja 7 jäetakse kaitsealast välja. Need on määrjad lehtpuudega eraldised, mis pole liigi kaitsele prioriteetsed või eraldiseisev väike eraldis (0,26 ha), mis ei ole kompaktse terviku osa. KeA esindajad kohtusid 16.01.2023 maaomanikuga kohapeal. Maaomanikule selgitati riikliku looduskaitse põhimõtteid, meetmete rakendamise vajadust, kitsenduse nüansse ning riigipoolset toetust. (1) Kaitsealasse on piiritletud maaüksuse osa, kus on EELISes kanne liigi elupaigana ning ala on liigile sobiv, sest seal paiknevad potentsiaalsed haudepuud (2) nõustuti, et piir ei ole looduses väga selgelt märgatav, kuid ohustatud liigi kaitse on KeA hinnangul antud juhul olulisem kui piiriselgus. Üksnes vajalik osa märgistati mõtteliste sirgetena, määrates koordinaadid. (3) KeA ei saa kommenteerida notari juures fikseeritud olukorda.</p>
<p>Metsatervenduse OÜ</p>	<p>Tehti ettepanek jätta Piirikõrtsi maaüksus tunnusega 77901:001:0061 kaitsealast välja, kuna kaitsealale jäävad eraldised 1 ja 3 ei vasta seletuskirja punktis 2.2 toodud eeldustele.</p>	<p><b>Arvestatud.</b> Alal asub kaks eraldist, kus 1,1 ha ulatuses kasvab keskealine mets ja 0,5 ha ulatuses noorendik. Need alad ei ole hetkel männisinelase elupaigana prioriteetsed rangelt kaitsta. Oluline on kaitsta kompaktseid metsi, kus puistu on arenguklassilt valmiv või küps. Just sellised elupaigad on prioriteetsed.</p>

Riigimetsa Majandamise Keskus	Ettepanek lisada kaitse-eesmärkide hulka tumepunane neiuvaip, kelle Kagu-Eesti kõige esinduslikum populatsioon kasvab Koikküla–Piirikõrtsi tee ääres.	<b>Mittearvestatud.</b> Tumepunane neiuvaip on Eestis III kaitsekategoorias ja soodsas seisundis. KeA on seisukohal, et ei ole otstarbekas lisada kaitse-eesmärgiks soodsas seisundis liiki ning kavandada vastava liigi jaoks erinevaid liigikaitsemeetmeid. KeA peab prioriteetseks kaitsta antud alal ohustatud liiki männisinelast. Sihtkaitsevööndis on elupaigad kaitstud. Muus osas tagab isendikaitse genofondi säilimise.
	Ettepanek lubada olemasolevate metsateede hooldamine kaitseala valitseja nõusolekuta.	Ettepaneku tegijale selgitati, et määruse eelnõu § 6 lõige 5 punkt 3 sätestab olemasolevate rajatiste hooldustööd kaitseala valitseja nõusolekul. Juhiti tähelepanu, et seletuskirja p 2.5.2.1 (lk 8 ja 9) on täpsustatud, et tavapäraseid teehooldustööd ehk tee korrashoid ongi lubatud kaitseala valitseja nõusolekuta. Kaitsealale jäävate pinnasekattega metsateede, sh tee juurde kuuluvate nõvade ja kraavide tavapäraseks hoolduseks ei ole kaitseala valitseja nõusolek vajalik. Kaitseala valitseja nõusolek on vajalik ainult juhul, kui planeeritakse tegevusi, mis võivad mõjutada kaitseala väärtusi ja mis muudavad olemasolevat olukorda ka väljaspool teed.
	Ettepanek lubada riigimetsa tähistega paigaldamine kaitseala valitseja nõusolekuta.	<b>Arvestatud.</b> Lisatud kaitse-eeskirja, et piiritähistega paigaldamine on lubatud tegevus. Tegevus ei kahjusta kaitse-eesmärke.

	<p>Mitte liita kvartali TH044 eraldisi 19 ja 23 (kuni metsateeni) kaitsealale piiriselguse huvides, sest kvartalsiht (metsasiht) on selgelt piiritletav.</p>	<p><b>Arvestatud.</b> Siht on piisav, et kaitseala piirist aru saada. Alal on noored (39 ja 54 aasta vanused) puhtmännikud, mis ei ole hetkel sobivad männisinelase elupaigaks. Ühtlasi ei kahjusta vastava noorema metsaosa väljajätmine valgusküllaste männikute ega elustiku mitmekesisuse säilitamise eesmärki.</p>
	<p>Mitte piiritleda kaitseala välispiiri teedega piinevatel aladel teekatte servana.</p>	<p><b>Arvestatud.</b> 23101 Koikküla-Kovia-Laanemetsa tee arvatakse kaitsealalt välja ja kaitseala piiritletakse tee katastriüksuse piiri kasutades. Tavapäraste pinnase kattega metsateedel on kõige lihtsam ja selgem piirikirjeldamine mööda teekatte serva, kusjuures lisatakse juurde, kas tee jääb kaitsealale või mitte.</p>
Transpordiamet	<p>Esitati ettepanek arvata riigitee 23101 Koikküla-Kovia-Laanemetsa moodustatavast Malluste kaitsealast välja või rakendada sellel leebemat kaitseeržiimi (piiranguvöönd), mis võimaldab loakohustuslikke teehoiu korraldamisega seotud tegevusi teemaa katastriüksusel.</p>	<p><b>Arvestatud.</b> Koikküla-Piirikõrtsi tee arvatakse kaitsealalt välja ja kaitseala piiritletakse tee katastriüksuse piiriga. Tee ei ole vajalik kaitse-eesmärgiks olevate väärtuste hea seisundi tagamiseks.</p>
MTÜ Eesti Erametsaliit	<p>Kas seoses piirangute karmistamisega on analüüsitud maaomanikele vähemkoormavaid meetmeid loodusväärtuste säilimise tagamiseks.</p>	<p><b>Arvestatud.</b> Ettepaneku tegijale selgitati, et KeA on analüüsinud, milliste meetmetega on loodusväärtused kõige tõhusamalt hoitud. Kui maaomanikud ei soovi panustada vabatahtlikku looduskaitse, siis proovib KeA maaomanikele nii palju vastu tulla, kui see on võimalik, arvestades ala kaitse-eesmärkide saavutamist.</p>

MTÜ Käoraamat	Tehti ettepanek lisada tumepunane neiuvaip Malluste lka kaitse-eesmärgiks, sest nimetatud leiukoht on arvukuse poolest suurim sellele lähima 100 km raadiuses.	<b>Mittearvestatud.</b> Tumepunane neiuvaip on Eestis III kaitsekategoorias ja soodsas seisundis. KeA on seisukohal, et ei ole otstarbekas lisada kaitse-eesmärgiks soodsas seisundis liiki ning kavandada vastava liigi jaoks erinevaid liigikaitselisi töid. Keskkonnaamet peab prioriteetseks tagada ohustatud liikidele tõhusam kaitse ning soovime ressursse suunata selliste liikide kaitseks.
---------------	--	---

#### 4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Määrus ei ole seotud Euroopa Liidu õigusega.

#### 5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määruse kaitse-eesmärkide täiendamine aitab kaasa esteetiliselt väärtuslike metsade, mis on ühtlasi ohustatud liigi elupaigaks, säilimisele ja soodsa seisundi saavutamisele ning tagab alale tõhusama siseriikliku kaitse. Malluste looduskaitseala on juba riikliku kaitse all, mistõttu puudub määruse jõustumisel oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Kaitse-eeskirja kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste tõhusamale kaitsmisele, sest alal kaitstakse loodusdirektiivi II lisa liigi elupaika, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii strateegia Euroopa 2030 kui ka tegevuskava Ressursitõhus Euroopa. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2030 (COM(2020) 380), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2030. Kinnitatav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist.

Planeeringud tuleb viia kooskõlla kehtestatud õigusaktidega. Seega mõjutab määruse kehtestamine ka kehtestatud või kehtestatavaid planeeringuid. Taheva vald, mille territooriumil Malluste männikud varem asusid, on liidetud Valga vallaga. Valga Vallavolikogu 25. mai 2018. a otsusega nr 54<sup>10</sup> kehtivad kuni Valga valla üldplaneeringu koostamiseni valla territooriumil Valga linna ning Taheva, Karula, Tõlliste ja Õru valla üldplaneeringud ülevaadatud kujul. Taheva valla üldplaneeringus<sup>11</sup> nimetatakse Malluste männikuid rohevõrgustiku kohaliku tähtsusega tugialaks. Kuna senisest kaitse all olevast alast sihtkaitsevööndi moodustamine ei muuda üldplaneeringuga määratud valla arengusuundi ehitustegevuses, siis vastuolu Valga valla üldplaneeringuga pole.

<sup>10</sup> <https://www.valga.ee/uldplaneering>

<sup>11</sup> <https://www.riigiteataja.ee/akt/417042013020>

Looduskaitseseaduse § 9 lõike 7<sup>1</sup> punktide 3 ja 4 järgi on avalikustamise üks eesmärk saada menetlusosalistelt neile teadaolevaid andmeid, mis on seotud eelnõuga. Eelnõu avalikustamise käigus saadeti Valga Vallavalitsusele ja maaomanikele arvamuse avaldamiseks eelnõu materjalid. Valga Vallavalitsus täiendusi ja ettepanekuid ei esitanud. Samuti ei nimetatud, et määruse jõustumine takistaks kehtivate planeeringute teostamist. Maaomanike ettepanekud on kajastatud tabelis 2.

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb määruse jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude vähenemine. Eelnõu koostamise ajal kehtis EELIS andmetel alal 82,8 ha ulatuses piiranguvööndi režiim ja sellest tulenevalt maksti maamaksu 50% maamaksumäära. Sihtkaitsevööndi režiim hakkab kehtima ca 75,6 ha ulatuses ja sellest tulenevalt sellelt maalt maamaksu ei maksta (maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 1<sup>1</sup> kohaselt kaitsealade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta).

Vana kaitsekorraga kaitsealast arvatakse välja ca 7,2 ha maad. Tuginedes maa hindamise seaduse § 12<sup>1</sup> rakendatakse maa maksustamishinna arvutamisel 2001. aasta maa korralise hindamise tulemusi kuni 2023. aasta 31. detsembrini. Tulenevalt sellest on endise Taheva valla (nüüd Valga valla) metsamaa väärtus on keskkonnaministri 30. novembri 2001. a määruse nr 50 „Maa korralise hindamise tulemuste kehtestamine“ lisa 212 (keskkonnaministri 2. detsembri 2010. a määruse nr 65 sõnastuses) alusel nii metsamaal kui ka kaitsealasel maal 236 €/ha. Seetõttu väheneb Valga valla maamaksust laekuv tulu kokku ligikaudu 2 222 eurot aastas ( $75,35 \times 236 : 2 = 2\,222$ ). Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril.

Vastavalt looduskaitseseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisasja väärtusele vastava tasu eest. Pärast Malluste looduskaitseala kaitse-eeskirja kehtestamist on kaitsealal 4,1 ha eraomandis olevaid kinnisasju, mille sihtotstarbelist kasutamist kaitsekord oluliselt piirab. Maa-ameti tehingute andmebaasi alusel toimus Valga vallas ajavahemikul 1.01.2021 kuni 31.01.2023 3884 ha maatulundusmaaga 313 tehingut kogusummas 18 100 760 eurot. Nende tehingute põhjal oli ühe hektari müügihind keskmiselt 4660 eurot. Seega täiendava omandamiskohustusega ca 4,1 ha maatulundusmaa sihtotstarbega eramaa riigile ostmise korral oleks selle hind umbes 19 107 eurot. Tegemist on hüpoteetilise summaga, kuna maid omandatakse riigile maaomaniku taotluse alusel, ühtlasi on metsamaa hinnad väga erinevad.

Kaitse-eeskirja kehtestamisega arvatakse senise kaitseala piiranguvööndi režiimiga maa sihtkaitsevööndisse, sh 71,35 ha riigimetsamaad, millest 41,8 ha on küps ja 3,3 ha on valmiv mets. Samas on juba praegu vääriselupaikadena, kus lageraie on keelatud, kaitstud 4,56 ha. Riigimetsa Majandamise Keskuse arvutuste kohaselt jääb Valga maakonnas majandusmetsa range kaitse alla võtmisel riigil metsa majandamata jätmisel saamata tulu keskmiselt 150 eurot hektari kohta aastas<sup>12</sup>. Kuna piiranguvööndi metsade majandamine oli ka varem kitsendatud, oli majanduspiirangutega metsade kavandatav raiemaht ligikaudu 1/10 majandusmetsa lankide keskmisest. Arvestades lisanduvate piirangutega alal asuva küpse ja valmiva metsa osakaalu, kus lähima kümne aasta jooksul oleks võimalik piirangute muutmiseta raiet teha, on saamata jääv tulu keskmiste määrade järgi ligikaudu 6270 eurot ( $41,8 \times 150 = 6270$ ) aastas.

---

<sup>12</sup> [https://files.voog.com/0000/0004/9218/files/RMK\\_Valgamaa\\_MMK\\_20120801.pdf](https://files.voog.com/0000/0004/9218/files/RMK_Valgamaa_MMK_20120801.pdf)



Natura 2000 alal või looduskaitseseaduse § 4 lõike 1 punktis 1 või 4 nimetatud kaitstava loodusobjekti sihtkaitsevööndis asuval või projekteeritaval alal asuval erametsamaal on maaomanikul õigus taotleda toetust<sup>13</sup>. Toetust antakse looduskaitsete piirangute järgimise eest. Toetuse ühikumäär metsamaa ühe hektari kohta kalendriaastas on 134 eurot.

Malluste looduskaitseala kaitse-eeskirja kinnitamisega väheneb erametsa osakaal alal, kuid kaitsekord muutub rangemaks. Sihtkaitsevööndisse arvatakse 4,1 ha eraomandis olevat maad. Seega suureneb Natura 2000 erametsatoetuste hinnanguline maksumus riigile 536 euro võrra aastas.

Ökosüsteemide hüvedest on Malluste LKA oluline kliimaregulatsiooni seisukohalt ehk mullasüsinikuvaru ja maapealsesse biomassi seotud süsiniku varu osas. ELME projekti raames koostatud süsinikuvaru kaardikihtide alusel on ala erinevate koosluste hinnanguline summaarne süsinikuvaru 58 725 tonni. Looduse hüvede väärtuse hinnastamisel laialdaselt kasutatava süsinikukaubanduse süsteemi (ETS – Emissions Trading System) hetkehinda (16.02.22 88 eurot/t) arvestades oleks see rahalises vääringus 5 167 800 eurot. Malluste looduskaitseala on seejuures süsiniku siduja pikaajaliselt – hinnanguliselt (sooekspert Ain Kulli eksperthinnang) seotakse ainult üheks tuhandeteks aastateks 0,2–0,3 t süsinikku ha kohta aastas. Malluste looduskaitseala soomuldade (madalsoo ja siirdesoo tüübid) pindala (14,76 ha) arvestades seotakse süsinikku vähemalt 2,95–4,43 t/a, koos turvastunud ja gleimuldadega (pindala 18,45 ha, kõik kokku 33,22 ha) seotakse süsinikku 6,64–9,96 t/a, kuid eeldusel, et ala säilib looduslikuna ja seda ei majandata. Seega on ala looduslikus seisundis alana ehk olulise süsiniku sidujana säilitamine väga oluline olukorras, kus riigil on kohustus kasvuhoonegaaside emissioone oluliselt vähendada ja süsiniku sidumist suurendama hakata. Seejuures on oluline rõhutada looduslike tingimuste säilitamise ja parandamise olulisust, mille tagab ainult sihtkaitsevööndi režiim. Potentsiaalne maakasutuse muutus (nt metsanduslik kuivendus) tooks kaasa lühiajalise süsinikusidumise kasvu puidus, aga summaarse süsinikuvaru kahanemise turba/mulla arvelt 1–3 t/ha aastas ja veel intensiivsema kuivenduse/turbavälja korral 4–6 t C ha/a kadu.

Alal ei leidu poollooduslikke kooslusi, seega puuduvad selles osas täiendavad kulutused.

## **5. Määruse jõustumine**

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

## **6. Vaidlustamine**

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest

---

<sup>13</sup> Perioodi 2023–2027 Natura 2000 erametsades elurikkuse soodustamise toetus;  
<https://www.riigiteataja.ee/akt/129122022020>

arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

KeÜS kohaselt on ka keskkonnaorganisatsioonidel õigus esitada kaebus kohtusse. Keskkonnaasjades kohtusse pöördumist reguleerib keskkonnaseadustiku üldosa seadus (§-d 30 ja 31), mille kohaselt eeldatakse keskkonnaorganisatsioonide õiguste rikkumist või põhjendatud huvi, kui keskkonnaorganisatsioon vastab teatud kriteeriumidele (§ 31) ja kaebuse ese on seotud keskkonnaorganisatsiooni senise tegevuse või tegevusvaldkonnaga (§ 30 lg 2).

## **7. Eelnõu kooskõlastamine**

Eelnõu kooskõlastatakse teiste ministeeriumitega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Justiitsministeerium ja Siseministeerium on eelnõu kooskõlastanud, teised ministeeriumid on kooskõlastanud eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.